

Inspiroivaa kylmän sodan kaupunkihistoriaa

Katia Pizzi & Marjatta Hietala (toim.):
Cold War Cities. History, Culture and Memory.
Peter Lang 2016. 314 s. ISBN 978-3-0343-1766-5.

Tämä mielenkiintoinen antologia lähestyy kylmän sodan historiaa lupaavasta, vaihtoehtoisesta näkökulmasta. Kuten Katia Pizzi ja Marjatta Hietala toteavat tiiviissä ja informatiivisessa johdantoluvussaan, teoksen päämääränä on haastaa kylmän sodan historiografian perinteisiä paradigmoja, etenkin vahvaa valtiokeskeisyyttä ja tiukkaa rajanvetoa itä- ja länsiblokin välillä. Vaihtoehtoisena fokuksena Pizzi ja Hietala painottavat kaupunkitutkimusta, jonka kautta kylmää sotaa voidaan heidän mukaansa tarkastella joustavammasta ”civic paradigm” -näkökulmasta, jossa otetaan huomioon

erilaisten kaupunkiyhteisöjen roolit sekä kylmän sodan tapahtumahistoriassa että etenkin sen muistikulttuureissa ja historiapolitiikassa niin itse konfliktin aikana kuin sen jälkeenkin.

Tätä agenda edistämään Pizzi ja Hietala ovat rekrytoineet seitsemäntoista eurooppalaista ja pohjoisamerikkalaista asiantuntijaa, joiden työn tulokset kiteytyvät kirjan yhteentoista lukuun. Kukin luku on muodoltaan tapaustutkimus, jossa tietty kaupunki toimii linsinä kylmän sodan historiaan ja sen muistikulttuurien eri ulottuvuuksiin. Analysoitujen kaupunkien skaala on laaja niin maantieteellisesti kuin poliittisestikin, ja luvut on jaoteltu kolmeen temaattiseen ryhmään. Ensimmäinen osio muodostuu kaupungeista, jotka jo itse kylmän sodan aikana olivat poliittisten ja ideologisten itä-länsikiistojen etulinjoilla (Berliini, Wien, Trieste ja Belgrad). Toinen taas kokoaa yhteen kaupunkeja, jotka nousivat ainakin ajoittain geopolittisesta periferiasta enemmän tai vähemmän huomattavaan asemaan joko teknologisista syistä (ydinvoimateknologian keskuskeskukset Richland Washingtonin osavaltiossa Yhdysvalloissa ja Pripjat/Chernobyl Ukrainan Neuvostotasavallassa) tai järjestelmien välisen globaalin kilpailun ja liittolaisten värväyksen seurauksena (Izmir ja Kairo). Kolmas, hieman epämääräisemmin määritelty osio puolestaan painottaa ”sosialististen utopioiden” erityisen intensiivistä kilpailua muiden realiteettien kanssa sellaisissa kaupungeissa, jotka joko sijaittivat Neuvostoliiton kiistellyillä läntisillä raja-alueilla tai olivat muista syistä Moskovan erityisen huomion kohteina (yhtenä kokonaisuutena käsitellyt Helsinki ja Tampere sekä erillisissä luvuissa analysoidut Vilna ja Bologna).

Cold War Cities on hyvin hyödyllinen ja ajatuksia herättävä teos. Sen kaupunkikeskeinen tutkimusparadigma ei ole sinänsä uusi, sillä merkittäviä tutkimuksia kylmän sodan yhteyksistä erinäisiin kaupunkeihin on jo monia, mutta etenkin muistikulttuurien ja historiapolitiikan aloilla Pizzin ja Hietalan kuvailema lähestymistapa tarjoaa monia mahdollisuuksia uusille avauksille. Antologian parhaat luvut ovat erittäin kiinnostavaa luettavaa. Kate Brown, jonka aiemmat julkaisut muun muassa Yhdysvaltojen ja Neuvostoliiton ydinasetuotannon kulttuurihistoriasta ovat voittaneet lukuisia arvostettuja palkintoja, osoittaa jälleen kerran taitonsa seuraamalla lähes dekkarimaisen vetävästi niitä merkittäviä vaikeuksia, jotka tuntuivat vainoavan amerikkalaisten plutoniumin tuotantotyöläisten kriittisen vähemmistön yrityksiä haastaa virallisia, sankarillisia narratiiveja maan ydinasetuotannon historiasta. Eloisa Betti luottaa hyvin onnistuneesti vasemmistolaisen poliittisten muistikuvien ja myyttien moninaisia muutoksia Italian kommunistisen puolueen pitkään hallitsemassa ”punaisessa” Bolognassa 1940- ja 1990-lukujen välillä. Myös Timo Vilenin, Kirsi Ahosen, Sampsa Kaatajan ja Marjatta Hietalan yhdessä kirjoittama luku Suomen ja Neuvos-

toliiton väliselle ”ystävyydelle” omistetuista muistomerkeistä Helsingissä ja Tampereella on hyvin antoisa sekä Pierre Noran perinteen mukaisena *lieux de mémoire* -tapaustutkimuksena että pohtivana esseenä poliittisesti latautuneiden monumenttien tulkintojen ja merkitysten muutoksista eri olosuhteissa.

Kuten useimmat antologiat, *Cold War Cities* on sisällöltään melko heterogeeninen. Eri lukujen välillä on verrattain suuria eroja muun muassa lähdeaineistossa (perinteiset tekstilähteet, muistomerkit, valokuvat, elokuvat, haastattelut, kirjoittajien omat huomiot tutkimuskohteistaan), lähestymistavoissa (historiantutkimuksen ja kulttuurintutkimuksen eri suuntauksia) ja tietystä määrin myös argumenteissa ja päätelmissä. Nämä eroavuudet vähentävät jossain määrin teoksen koherenssia, joskin kontrastit eri kontribuutioiden välillä ovat lähes väistämättömiä tämänkaltaisissa laajahkoissa projekteissa. Teoksen heterogeenisyys voi olla myös rikkaus, joka laajentaa sen potentiaalista lukijakuntaa useiden eri tieteenhaarojen suuntaan. Lisäksi Pizzi ja Hietala vetävät johdannossaan eri luvuissa avattuja linkakeriä yhteen varsin onnistuneesti ja luovasti.

Kaiken kaikkiaan *Cold War Cities* on kunnianhimoinen ja hyvin hyödyllinen kokoelma, joka antaa uusia impulsseja kaupunkitutkimukselle vaihtoehtoisena ja antoisana ikkunana laajempaan kylmän sodan historiaan. Kirjan toimittajat esittävät johdannossaan toiveen siitä, että jatkossa muitakin kylmän sodan kaupunkeja tutkittaisiin samankaltaisesta näkökulmasta. Tämä on hyvin kannatettava ajatus ja tulee toivottavasti tuottamaan huomattavia tuloksia etenkin vertailevista ja poikkikansallisista perspektiiveistä, joista yksittäisten kaupunkien välisiä samankaltaisuuksia ja eroavaisuuksia voidaan tarkastella mahdollisimman laajassa kontekstissa.

Perti Ahonen, professori
Jyväskylän yliopisto